

Aneta Oniszczyk-Jastrzębek

WYBRANE INSTRUMENTY I INSTYTUCJE WSPIERAJĄCE DZIAŁALNOŚĆ INNOWACYJNĄ POLSKICH PRZEDSIĘBIORSTW

Streszczenie

Wśród czynników sprzyjających wzrostowi innowacyjności w przedsiębiorstwach, szczególną rolę powinno odgrywać państwo, wyznaczając kierunki długotrwałej polityki rozwoju. Do podstawowych warunków stwarzających szanse dla rozwoju innowacyjności, można zaliczyć usuwanie barier ograniczających popyt na wyroby i usługi, łagodzenie obciążeń fiskalnych, ułatwianie dostępu do źródeł kapitału, a także budowanie nowych struktur biznesu. Należy zatem pamiętać, że przedsiębiorczość to szereg działań ukierunkowanych na stabilny i długotrwały rozwój.

W artykule przedstawione zostaną wybrane instrumenty i instytucje wspierające rozwój innowacyjności w Polsce.

Wstęp

Poziom i intensywność zachowań innowacyjnych może być różny i zależy od potencjału, jakim dysponuje przedsiębiorstwo. Natężenie działalności innowacyjnej zmienia się wraz z takimi warunkami, jak: otoczenie prawne, finansowe oraz instytucjonalne. Czynniki rozwoju innowacyjności przedsiębiorstw można podzielić na wewnętrzne bazujące na zasobach wewnętrznych przedsiębiorstwa, takich jak np.: zasoby ludzkie, rzeczowe składniki majątku, własne zaplecze badawczo-rozwojowe, wiedza i informacje technologiczne oraz czynniki zewnętrzne tworzone przez zasoby otoczenia pozostające do dyspozycji przedsiębiorstwa. Czynniki zewnętrzne rozwoju działalności innowacyjnej to szereg uwarunkowań otoczenia oddziałujących na możliwości przedsiębiorstwa. W uwarunkowaniach zewnętrznych tkwią zarówno szanse zachęcające do podejmowania działań innowacyjnych, jak i zagrożenia zniechęcające do takich działań. Zależy to w dużej

mierze od tego jakimi danymi i informacjami dysponują pracownicy przedsiębiorstwa i czy podejmą właściwą decyzję. Dla działań innowacyjnych istotna jest umiejętność takiego wykorzystania informacji, które staną się szansą i sukcesem przedsiębiorstwa.

1. Potencjał zewnętrzny przedsiębiorstwa wpływający na podejmowaną działalność innowacyjną

Potencjał innowacyjny zewnętrzny to szereg uwarunkowań otoczenia oddziałujących na możliwości innowacyjne przedsiębiorstwa. Zatem, innowacje mogą stanowić podstawowe źródło budowania specyficznych i unikalnych umiejętności przedsiębiorstwa, a ich skala zależy w dużej mierze od ilości środków przeznaczanych na działalność badawczo-rozwojową finansowaną zarówno przez państwo, jak i przez samo przedsiębiorstwo. Do najważniejszych warunków, które decydują o sprawności i efektywności procesów innowacyjnych, zaliczyć należy¹:

- proinnowacyjny model gospodarki, uwzględniający innowacje jako ważny element rozwoju, wyrażający się m.in. w tworzeniu innowacji zaspokajających potrzeby społeczno-gospodarcze;
- stymulowanie popytu na innowacje;
- ścisłe powiązanie różnych faz procesu rozwojowego, takich jak: badania podstawowe, stosowane, prace rozwojowe, wdrożeniowe, upowszechnianie;
- zabezpieczenie odpowiednich środków, niezbędnych do wdrażania innowacji;
- selekcję i hierarchizację zadań w sferze badań i rozwoju oraz koncentrację sił i środków na wybranych przedsięwzięciach innowacyjnych;
- spodziewane korzyści i ryzyko polegające na tym, że korzyść może być różna od oczekiwanej;
- właściwą ocenę podejmowanych przedsięwzięć inwestycyjnych, w tym stopień ich nowości i oryginalności;
- koszty realizacji przedsięwzięcia, możliwości zdobycia kapitału oraz efektywny popyt;
- znajomość docelowego rynku zbytu, właściwy jego dobór oraz umiejętność określenia stopnia jego atrakcyjności;
- atrakcyjność produktu oraz właściwie dobraną strategię marketingową.

B. Glinka, J. Pasieczny wymieniają dwie grupy czynników zewnętrznych wpływających na innowacyjność. Do pierwszej z nich zaliczają tzw. czynniki materialne, które określają ramy formalne działalności przedsiębiorstw, uwarunko-

---

¹ M. Barańska-Fischer, *Innowacje jako narzędzie kreowania zmian na rynku*, [w:] *Oblicza współczesnego zarządzania organizacją*, (red.) J. Stankiewicz, UZ, Zielona Góra 2005, s. 226.

wania gospodarcze, system finansowy gospodarki, a także czynniki infrastrukturalne. W drugiej grupie znajdują się wszystkie czynniki tworzące kulturową bazę innowacyjności, w szczególności wartości kulturowe, na jakich oparta jest dana gospodarka². Należy podkreślić, że odpowiedni system wartości i przekonań jest konieczny, by w danym społeczeństwie mogła pojawić się innowacyjna aktywność gospodarcza. Podstawowym zadaniem państwa jest tworzenie podstaw prawnych, instytucjonalnych oraz warunków sprzyjających rozwojowi gospodarczemu. **Polityka makroekonomiczna państwa ma wpływ na tworzenie klimatu innowacyjności, wspierając podmioty gospodarcze w podnoszeniu ich konkurencyjności.**

2. Instytucje rządowe i pozarządowe wspierające działalność innowacyjną przedsiębiorstw

Do najważniejszych zadań rządu w zakresie reformy publicznego wsparcia sektora B+R i innowacji należą: zwiększenie publicznych nakładów na badania naukowe i prace rozwojowe oraz udziału pozabudżetowego finansowania nauki. Do realizacji tych zadań zostało powołane **Narodowe Centrum Badań i Rozwoju**, które pełni rolę koordynatora i ośrodka zarządzającego strategicznymi programami badań naukowych i prac rozwojowych. Ponadto 1 lipca 2007 roku weszła w życie nowelizacja ustawy z dnia 8 października 2004 roku *o zasadach finansowania nauki*³, idąca w kierunku uproszczenia procedur ubiegania się o środki budżetowe na prowadzenie prac B+R, co miało pozwolić na ich sprawniejsze i bardziej efektywne wydatkowanie⁴. Narodowe Centrum Badań i Rozwoju odpowiada w coraz większym stopniu za obszar badań stosowanych i wdrożeniowych. Rolę pomocniczą pełnią Narodowe Centrum Nauki oraz Polska Akademia Nauk odpowiedzialne za badania podstawowe. Wszystkie trzy instytucje są podległe Ministerstwu Nauki i Szkolnictwa Wyższego, które, obok Ministerstwa Gospodarki wraz z podległą mu Polską Agencją Rozwoju Przedsiębiorczości i Agencją Restrukturyzacji Przemysłu oraz placówkami badawczo-rozwojowymi, a także Urzędem Patentowym oraz Urzędem Zamówień Publicznych, odgrywa w obrębie administracji publicznej kluczową rolę w rozwoju innowacyjności w Polsce⁵.

Dużą rolę we wspieraniu polskiej działalności innowacyjnej odgrywa także Agencja Rozwoju Przemysłu (ARP), udziela pomocy m.in. powstającym parkom

---

² B. Glinka, J. Pasieczny, *Społeczny kontekst innowacyjności – wybrane aspekty*, [w:] *Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w warunkach globalnych*, (red.) J. Bogdanienko, M. Kuzela, I. Sobczak, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2007, s. 42.

³ Dz. U. Nr 238, poz. 2390 z późn. zm.

⁴ *Przedsiębiorczość w Polsce 2007*, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 2007, s. 55.

⁵ M. Bukowski, A. Szpor, A. Śniegocki, *Potencjał i bariery polskiej innowacyjności*, Instytut Badań Strukturalnych, Warszawa 2012, s. 20.

przemysłowym i technologicznym oraz inkubatorom technologicznym⁶. Jej statutowym celem jest wspomaganie procesu transformacji przedsiębiorstw polskich w efektywne podmioty zdolne do działalności w warunkach gospodarki rynkowej. Głównymi kierunkami działalności ARP są: pomoc w restrukturyzacji finansowej i organizacyjno-doradczej przedsiębiorstw państwowych i spółek prawa handlowego, pełnienie funkcji aktywnego inwestora, zarządzanie specjalnymi strefami ekonomicznymi oraz infrastrukturą porestrukturyzacyjną⁷.

Nadawanie przedsiębiorcom statusu Centrum Badawczo-Rozwojowego (CBR) jest instrumentem ukierunkowanym na rozwój prywatnego sektora B+R oraz wzrost popytu na usługi B+R przez powiązanie statusu Centrum z zachętami podatkowymi. Ze względu na konieczność spełniania konkretnych wymogów związanych z wielkością przychodów i ich strukturą należy uznać, że status CBR stanowi propozycję m.in. dla: zagranicznych inwestorów chcących zlokalizować swoje centra B+R w Polsce, krajowych przedsiębiorstw o charakterze prywatnych instytucji badawczych oraz dla przekształconych i skomercjalizowanych jednostek badawczo-rozwojowych (jbr)⁸.

W 2007 r. Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP) we współpracy z Ministerstwem Gospodarki zrealizowała 3 projekty pilotażowe wobec instrumentów Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka, dotyczące wsparcia technostarterów, klastrów oraz ochrony własności przemysłowej przez przedsiębiorców⁹. Do zadań PARP należy świadczenie usług doradczych i eksperckich, organizowanie szkoleń, przedsięwzięć promocyjnych i informacyjnych oraz gromadzenie i udostępnianie informacji istotnych dla przedsiębiorców. Regionalne¹⁰ Instytucje Finansujące (RIF) są regionalnym partnerem PARP, współpracującym przy wdrażaniu polityki „sektorowej” adresowanej do MSP w regionie. Regionalna Strategia Innowacji (RSI) ma na celu wspomaganie władz regionalnych lub lokalnych oraz innych organizacji rozwoju regionalnego w zdefiniowaniu i wdrożeniu efektywnego systemu wspierania innowacyjności w regionie. Strategia ta powinna określać kierunki polityki innowacyjnej i sposoby budowy oraz optymalizacji regionalnej infrastruktury wspomagającej innowacyjność.

---

⁶ http://www.arp.com.pl/index.php?lang=pl&page=about_, z dnia 04.03.2008 r.

⁷ B. Pysiak, *Innowacje w regionie*, [w:] *Innowacyjność w teorii i praktyce*, (red.) M. Strużycki, SGH – Oficyna Wydawnicza, Warszawa 2006, s. 204.

⁸ *Przedsiębiorczość w Polsce*, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 2008, s. 58.

⁹ *Ibidem*, s. 59.

¹⁰ Do organizacji regionalnych można zaliczyć zainicjowane i subwencjonowane ze środków publicznych zorganizowane kompleksy gospodarcze: parki technologiczne, inkubatory przedsiębiorczości, centra drobnej wytwórczości, parki przemysłowe, centra technologiczne/innowacyjne, technopolie, strefy ekonomiczne. B. Pysiak, *op. cit.*, s. 205.

Główne zadania ośrodków innowacji koncentrują się na¹¹:

- szerzeniu wiedzy i umiejętności poprzez doradztwo i szkolenia, gromadzeniu i przetwarzaniu informacji, udziale w transferze technologii w ramach centrów technologii;
- udziale w tworzeniu nowych przedsiębiorstw w otoczeniu instytucji naukowych i szkół wyższych zakładanych przez studentów, absolwentów, doktorantów i pracowników naukowych w preinkubatorach i akademickich inkubatorach przedsiębiorczości;
- kompleksowych usługach w miejscu o określonym standardzie, w otoczeniu instytucji naukowych wspierających rozpoczęcie innowacyjnej działalności gospodarczej (preinkubatory, inkubatory przedsiębiorczości, centra technologiczne);
- tworzeniu skupisk przedsiębiorstw (klastry) i innowacyjnego środowiska poprzez łączenie na określonym terenie usług biznesowych i różnych form pomocy technologicznej przedsiębiorstwom w ramach parków technologicznych, naukowych, przemysłowo-technologicznych, wsparciu finansowemu w formie funduszy pożyczkowych i gwarancyjnych.

Należy również wspomnieć o tym, że poszczególne instytucje publiczne coraz częściej podejmują takie działania, jak: pośredniczenie w kontaktach pomiędzy przedsiębiorstwami. Przykładem takich działań jest Portal Innowacji lub GreenEvo AZT, wspierające w dużym stopniu nawiązywanie kontaktów biznesowych, przepływ informacji o ewolucji rynków zagranicznych, organizujące wydarzenia promujące podmioty zaangażowane w działalność proinnowacyjną i zarządzające otwartymi bazami danych na temat innowacyjnych rozwiązań¹².

3. Wybrane instrumenty wspierające działalność innowacyjną polskich przedsiębiorstw

Polityka państwa w zakresie jej innowacyjności obejmuje programy, dokumenty rządowe, narzędzia i mechanizmy, których celem jest oddziaływanie przez państwo bezpośrednio lub pośrednio na poziom innowacyjności gospodarki, a tym samym jej poszczególnych podmiotów, sektorów czy regionów. Przyjęty w sierpniu 2005 roku dokument strategiczny „Kierunki zwiększania innowacyjności gospodarki na lata 2007–2013” wyznacza cztery drogi rozwojowe dla polskiej gospodarki, którymi są: wykorzystanie nowych technologii dla podniesienia konkurencyjności tradycyjnych sektorów, tworzenie nowych przedsiębiorstw opartych na innowacyjnych rozwiązaniach oraz rozwój małych i średnich

---

¹¹ J. Prystrom, *Innowacje i ośrodki wspierania działalności innowacyjnej w Polsce*, [w:] *Innowacje w rozwoju gospodarki i przedsiębiorstw: siły motoryczne i bariery*, (red.) E. Okoń-Horodyńska, A. Zacharowska-Mazurkiewicz, Instytut Wiedzy i Innowacji, Warszawa 2007, s. 62.

¹² M. Bukowski, A. Szpor, A. Śniegocki, *op. cit.*, s. 20.

przedsiębiorstw poprzez wykorzystanie nowoczesnych technologii oraz metod zarządzania wiedzą, stymulowanie rozwoju współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami oraz przedsiębiorstwami i instytucjami otoczenia biznesu w zakresie działalności innowacyjnej oraz motywowanie dużych przedsiębiorstw do prowadzenia i wdrażania wyników prac badawczych¹³. Za strategiczny cel polityki innowacyjnej w dokumencie uznano: „[...] wzrost innowacyjności przedsiębiorstw dla utrzymania gospodarki na ścieżce szybkiego rozwoju i dla tworzenia nowych, lepszych miejsc pracy”¹⁴. Cel ten zostanie osiągnięty poprzez wdrożenie następujących kierunków działań: 1. Kadra dla nowoczesnej gospodarki, 2. Badania na rzecz gospodarki, 3. Własność intelektualna dla innowacji, 4. Kapitał na innowacje, 5. Infrastruktura dla innowacji. Istotą zapisanych kierunków jest proces wzajemnego przenikania się w cyklu procesów innowacyjnych, w których w centrum znajduje się przedsiębiorstwo i jego potrzeby¹⁵.

Natomiast „Strategia Rozwoju Kraju na lata 2007–2015” zawiera szeroki wachlarz działań systemowych – szkoleniowych i doradczych, ale także działań o charakterze pośredniego i bezpośredniego wsparcia finansowego dla nowo powstałych przedsiębiorstw¹⁶.

Największy katalog instrumentów wsparcia na działalność innowacyjną przewidziany został w *Programie Operacyjnym Innowacyjna Gospodarka, 200–2013 (PO IG)*, którego główny cel to rozwój polskiej gospodarki na bazie innowacyjnych przedsiębiorstw. Powyższy cel realizowany jest poprzez cele szczegółowe dotyczące: zwiększenia innowacyjności przedsiębiorstw, wzrostu konkurencyjności polskiej nauki, zwiększenia roli nauki w rozwoju gospodarczym, zwiększenia udziału innowacyjnych produktów polskiej gospodarki w rynku międzynarodowym oraz tworzenia trwałych i lepszych miejsc pracy. Osiągnięcie ww. celów wymaga podjęcia szeregu działań prowadzących do zwiększenia innowacyjności gospodarki¹⁷.

W kontekście europejskiej integracji naukowo-technicznej, polityka w Polsce w tym zakresie powinna być prowadzona równoległe z integracją zarówno wewnętrzną, jak i zewnętrzną¹⁸:

- integracja wewnętrzna (krajowa) musi być kontynuowana poprzez rynkowe reformy w sferze nauki i techniki, prowadzące do w pełni ukształtowanego, zintegrowanego narodowego systemu innowacji;

¹³ <http://www.mg.gov.pl/GOSPODARKA/Innowacyjnosc/Polityka+innowacyjna/Strategia+zwi%99kszenia+innowacyjno%c5%9bci+gospodarki.htm>, z dnia 04.03.2008 r.

¹⁴ *Przedsiębiorczość w Polsce...*, Warszawa 2008, s. 57.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ <http://www.mrr.gov.pl/srk/>, z dnia 04.03.2008 r.

¹⁷ *Przedsiębiorczość w Polsce...*, Warszawa 2008, s. 58.

¹⁸ A.H. Jasiński, *Narodowy System Innowacji w Polsce wobec wyzwań integracyjnych*, [w:] *Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w warunkach globalnych*, (red.) J. Bogdanienko, M. Kuzela, I. Sobczak, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2007, s. 18.

Integracja ta powinna odbywać się na poziomie mikro, mezo i makro.

- integracja zewnętrzna (międzynarodowa) to reformy krajowe, które powinny być dostosowane do kierunków działań, wynikających z odnowionej *Strategii Lizbońskiej* i prowadzących do w pełni zintegrowanego Europejskiego Obszaru Badań i Innowacji.

Integracja naukowo-techniczna Polski w ramach Unii Europejskiej powinna odbywać się poprzez uczestnictwo w¹⁹:

- międzynarodowych projektach badawczych w ramach 7. Programu Ramowego UE;
- utworzonym Programie Konkurencyjności i Innowacji (ang. *Competitiveness and Innovation Programme*), równoległym do 7. Programu Ramowego, ale adresowanym do przedsiębiorców;
- innych trwających programach europejskich, np. Eureka;
- instytutach i działaniach Wspólnego Centrum Badawczego (*Joint Research Centre*);
- europejskich platformach technologicznych;
- inicjatywach UE, jak: *Europe INNOVA*, *PRO INNO*, *ERA-NET Plus*, *Regions of Knowledge*, *Industry-Academia Partnerships and Pathways*;
- tworzeniu sieci i networkingu, w tym także e-networkingu, jako głównego instrumentu komunikowania i integrowania się obu części Europy;
- pełnym wykorzystaniu funduszy strukturalnych dla dokończenia reform w sferze B+R, w szczególności konieczna jest realokacja polskiego potencjału badawczo-rozwojowego w celu przybliżenia go do przemysłu/rynku, co wydaje się największym wyzwaniem;
- wzroście krajowych nakładów na B+R i zmianach w ich strukturze – w kierunku dużo wyższego udziału sektora biznesu oraz badań stosowanych i prac rozwojowych (rząd nie powinien przy tym polegać głównie na środkach unijnych, przy czym chodzi przede wszystkim o istotne zwiększenie rodzimego wysiłku finansowego);
- wymianie doświadczeń w dziedzinie foresight'u między „zachodnimi” i „wschodnimi” krajami członkowskimi Unii.

Środowisko dla innowacyjności w Polsce poprawiło się w porównaniu z 1990 rokiem, ale nadal istnieją znaczące bariery dla tworzenia przedsiębiorstw i samej innowacyjności, inwestycji przedsiębiorstw na badania i rozwój oraz wykorzystania praw własności intelektualnej w sektorze publicznym i prywatnym, jak również finansowania innowacyjnych podmiotów. Jakość edukacji i kapitału ludzkiego ma duże znaczenie, w szczególności jeśli chodzi o konieczność poprawy wydajności pracy w celu poprawy konkurencyjności przemysłu. Obecna sytuacja gospodarcza Polski i integracja z UE stanowią dla Polski okazję do zmiany lub raczej zintegrowania zestawu działań na rzecz innowacyjności poprzez wzmocnienie badań naukowych, a Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR) jest

¹⁹ Ibidem, s. 19–20.

okazją do zwiększenia udziału innowacji i przedsiębiorczości dla regionalnego rozwoju gospodarczego²⁰.

Słabe strony polskiego systemu innowacyjnego to²¹:

- niestabilne warunki finansowe i niedojrzałość instytucji finansowych działających na rzecz innowacji;
- przewaga liniowego modelu procesu innowacyjnego postrzegana przez sektor badawczo-rozwojowy;
- pasywne podejście wielu instytucji badawczo-rozwojowych do komercjalizacji wyników badań naukowych;
- niewystarczający wpływ programów edukacyjnych na kształtowanie postaw innowacyjnych na wszystkich poziomach edukacji społeczeństwa;
- brak skoordynowanego systemu usług wspierających działania innowacyjne i transfer technologii;
- względnie niskie nakłady na działalność badawczo-rozwojową i innowacyjną oraz słaba kondycja finansowa przedsiębiorstw, zwłaszcza małych i średnich;
- szcątkowe wsparcie działalności innowacyjnej ze strony rynku kapitałowego;
- brak nawyku i umiejętności tworzenia struktur sieciowych.

W tym kontekście zwiększenie wydatków publicznych na działania proinnowacyjne jest jedną z kluczowych decyzji strategicznych państwa w obszarze innowacji. Równie istotne są działania w zakresie zbudowania silnego potencjału innowacyjnego oraz kontynuowania podjętych w ostatnich latach reform.

4. Działalność innowacyjna polskich przedsiębiorstw – aktualizacja danych

Wyniki GUS, dotyczące działalności innowacyjnej, wskazują, że w latach 2007–2009 tylko 18,1% przedsiębiorstw przemysłowych oraz 14,0% przedsiębiorstw z sektora usług było innowacyjnych, tzn. wprowadziło nowe lub istotnie ulepszone produkty i/lub procesy (tab. 1). Najbardziej innowacyjne były przedsiębiorstwa sektora usług w województwach: opolskim, mazowieckim, wielkopolskim, śląskim, zachodniopomorskim, w których poziom innowacyjności przekraczał wartość tego wskaźnika dla Polski ogółem. Najmniej innowacyjne okazały się przedsiębiorstwa sektora usług w województwach: świętokrzyskim, lubuskim i łódzkim. Natomiast najbardziej innowacyjne przedsiębiorstwa przemysłowe były w województwach: podkarpackim, dolnośląskim i śląskim, a najmniej innowacyjne w wielkopolskim, łódzkim i lubuskim. Przedsiębiorstwa sektora usług w Polsce wprowadziły głównie innowacje procesowe – 10,7% ogółu

²⁰ *Policy Mix For Innovation In Poland – Key Issues And Recommendations*, DSTI/STP/TPI (2006) 13/FINAL, Report OECD, Warsaw 2007, s. 10.

²¹ J. Baruk, *Istota innowacji. Podatność społeczeństw na innowacje*, „Marketing i Rynek” 2009, nr 3, s. 12.

przedsiębiorstw, wobec 8,0% przedsiębiorstw, które wprowadziły innowacje produktowe. Podobnie w sektorze przedsiębiorstw przemysłowych większa grupa przedsiębiorstw wprowadzała innowacje procesowe.

Tabela 1. Przedsiębiorstwa innowacyjne w przemyśle i usługach według rodzajów wprowadzonych innowacji i województw w latach 2007–2009 (% ogółu przedsiębiorstw)

	Przedsiębiorstwa, które wprowadziły innowacje w przemyśle				Przedsiębiorstwa, które wprowadziły innowacje w sektorze usług			
	ogółem	Produkty ^a	w tym nowe dla rynku	Procesy ^a	ogółem	Produkty ^a	w tym nowe dla rynku	Procesy ^a
Polska	18,1	12,7	7,0	13,8	14,0	8,0	4,4	10,7
Dolnośląskie	20,9	14,9	7,6	17,1	12,3	8,6	6,0	8,4
Kujawsko-pomorskie	17,5	12,9	6,6	12,9	13,9	5,0	1,4	10,8
Lubelskie	18,1	13,6	7,1	12,6	13,0	8,5	4,0	8,3
Lubuskie	15,8	12,7	7,9	8,8	8,4	5,7	2,9	7,8
Łódzkie	14,1	9,8	6,1	10,3	9,0	4,2	1,3	8,1
Małopolskie	19,3	12,3	7,3	16,0	13,0	7,2	4,3	10,4
Mazowieckie	16,2	11,3	6,6	11,7	18,1	11,4	6,7	14,7
Opolskie	17,6	14,1	9,5	13,7	19,9	12,0	5,9	15,0
Podkarpackie	23,3	17,9	8,6	18,4	9,6	8,0	3,3	7,8
Podlaskie	19,0	13,3	6,6	13,9	10,0	5,9	3,5	6,9
Pomorskie	19,9	13,1	7,0	14,8	10,8	4,7	2,0	9,1
Śląskie	20,9	14,5	7,9	15,9	15,5	8,0	4,9	11,1
Świętokrzyskie	16,5	12,0	6,2	13,9	5,2	3,7	1,4	3,5
Warmińsko-mazurskie	17,8	12,6	5,3	13,5	12,4	4,5	2,7	10,1
Wielkopolskie	16,1	11,4	6,5	12,1	15,3	9,4	5,2	9,7
Zachodniopomorskie	16,7	8,9	5,0	14,7	14,9	5,5	3,1	13,2

^a nowe lub istotnie ulepszone

Źródło: *Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2006–2009*, Informacje i Opracowania Statystyczne, GUS, Warszawa 2010, s. 466, 469.

Nakłady na działalność innowacyjną w zakresie innowacji produktowych i procesowych w przemyśle w 2009 r. wyniosły 22,7 mld zł, natomiast w sektorze usług – 8,3 mld zł. Oznacza to spadek nakładów w porównaniu z 2008 r., kiedy to w przemyśle wyniosły one 25,4 mld zł, a w sektorze usług 12,6 mld zł. Zdecydowaną większość nakładów poniosły jednostki sektora prywatnego (w sektorze przemysłu 70%, a w sektorze usług 90% nakładów). Spadek ten jest najprawdopodobniej związany z sytuacją finansową przedsiębiorstw w 2009 r., gdy polska gospodarka została silniej wystawiona na negatywny wpływ kryzysu finansowego.

wego²². W roku 2009 nakłady na działalność innowacyjną w przedsiębiorstwach przemysłowych liczących powyżej 49 pracujących wyniosły 21,4 mld zł, natomiast w przedsiębiorstwach w sektorze usług – 7,6 mld zł (tab. 2). Nakłady na działalność innowacyjną w grupie przedsiębiorstw liczących od 50 do 249 pracujących (przedsiębiorstwa średnie) były większe o ok. 38% dla przedsiębiorstw

Tabela 2. Nakłady na działalność innowacyjną w przedsiębiorstwach według rodzajów działalności innowacyjnej oraz klas wielkości przedsiębiorstw w 2009 r. (ceny bieżące)

Wyszczególnienie	Ogółem	W tym							
		Działalność B+R ^a	Zakup wiedzy ze źródeł zewnętrznych	Zakup oprogramowania	nakłady inwestycyjne na:			Szkolenie personelu związane z działalnością innowacyjną i istotnie ulepszonych produktów	
					budynki i budowle oraz grunty	maszyny i urządzenia techniczne ^b	w tym z importu		
w milionach złotych									
przedsiębiorstwa przemysłowe									
Ogółem	22652,1	2237,2	285,9	371,9	4849,5	14133,8	7270,4	51,3	359,4
sektor publiczny	6648,7	371,7	12,7	84,9	1618,0	4507,5	2169,5	4,1	13,6
sektor prywatny	16003,4	1865,5	273,1	286,9	3231,5	9626,3	5100,9	47,2	345,7
Przedsiębiorstwa liczące:									
10 – 49	1246,6	64,1	18,0	15,3	191,0	820,7	253,0	6,7	13,5
50 – 249	3914,9	370,8	75,4	74,0	901,1	2309,7	939,9	20,1	60,4
250 – 499	2840,9	309,2	15,7	80,6	633,5	1655,9	591,5	8,7	73,6
powyżej 499 pracujących	14649,6	1493,2	176,8	202,0	3123,9	9347,5	5486,0	15,7	211,9
przedsiębiorstwa usługowe									
Ogółem	8260,1	754,7	612,2	1236,9	1182,4	3620,7	207,3	65,5	498,7
sektor publiczny	867,0	60,5	16,1	96,0	223,0	451,4	31,7	4,1	7,0
sektor prywatny	7393,0	694,2	596,1	1140,8	959,4	3169,2	175,6	61,3	491,7
Przedsiębiorstwa liczące:									
10 – 49	635,8	64,4	25,8	74,1	107,8	266,3	30,1	11,4	16,9
50 – 249	872,4	90,9	13,2	102,3	237,7	336,6	81,6	13,4	29,5
250 – 499	276,1	55,5	4,1	53,1	18,1	95,8	5,1	2,7	22,1
powyżej 499 pracujących	6475,7	543,8	569,1	1007,5	818,8	2922,0	90,4	38,0	430,2

^b nakłady wewnętrzne i zewnętrzne ogółem, ^c obejmuje maszyny i urządzenia techniczne, środki transportowe, narzędzia i przyrządy, ruchomości i wyposażenie (grupy 3 – 8 Klasyfikacji Środków Trwałych).

Źródło: *Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2006–2009*, Informacje i Opracowania Statystyczne, GUS, Warszawa 2010, s. 479–480.

²² *Przedsiębiorczość w Polsce*, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 2011, s. 42.

przemysłowych i ok. 220% dla przedsiębiorstw usługowych, niż w zbiorowości przedsiębiorstw liczących od 250 do 499 pracujących (przedsiębiorstwa duże). Największe nakłady na działalność innowacyjną ponoszą przedsiębiorstwa wielkie liczące powyżej 499 pracujących, których udział w roku 2009, w stosunku do nakładów ogółem, wynosił ok. 54% dla przedsiębiorstw przemysłowych i blisko 27% dla przedsiębiorstw usługowych. Przytoczone dane wskazują, że poziom innowacyjności przedsiębiorstw nie był dodatnio skorelowany z ich wielkością. Ze szczególnie niskim poziomem innowacyjności mamy do czynienia w przypadku przedsiębiorstw małych, tj. liczących od 10 do 49 pracujących.

W strukturze nakładów na innowacje w sektorze przedsiębiorstw przemysłowych uwagę zwraca znaczny wzrost udziału nakładów na działalność B+R, w porównaniu z badaniem nakładów w tym sektorze do 2008 roku (wzrost o ok. 11%). Zmalał, w porównaniu z rokiem 2008, udział nakładów na zakup gotowej technologii w postaci dokumentacji i praw o ok. 1% i nakładów na budynki i budowlę oraz grunty o ok. 41%. Zmalały również nakłady poniesione na innowacje nietechnologiczne związane ze szkoleniem personelu i marketingiem. Natomiast w sektorze przedsiębiorstw usługowych zmalał udział nakładów ogółem na innowacje w 2009 roku, w porównaniu z rokiem 2008, o ok. 20%, natomiast wzrósł udział tych nakładów na działalność B+R, zakup wiedzy ze źródeł zewnętrznych, zakup oprogramowania oraz na marketing dotyczący nowych i istotnie ulepszonych produktów. Podobnie jak w przemyśle, również w sektorze usług w Polsce w 2009 roku przedsiębiorstwa prywatne okazały się bardziej innowacyjne niż przedsiębiorstwa publiczne. Struktura nakładów na działalność innowacyjną w 2009 roku wskazuje, że postęp technologiczny w przedsiębiorstwach przemysłowych dokonywał się głównie poprzez unowocześnienie parku maszynowego – niespełna 64% ogółu inwestycji stanowiły nakłady na zakup maszyn i urządzeń, a w przedsiębiorstwach usługowych – 43%. Natomiast znacznie mniejszy był udział środków wydatkowanych na prace B+R, stanowiące jedno z najistotniejszych źródeł innowacji – wyniósł on ok. 10,0% dla przedsiębiorstw przemysłowych i ok. 9% dla przedsiębiorstw z sektora usług. Na zakup gotowych technologii w postaci dokumentacji i praw przedsiębiorstwa przeznaczały odpowiednio około 3% i 22% nakładów na działalność innowacyjną. Taka struktura nakładów oznacza, że działalność innowacyjna w Polsce polega głównie na nabywaniu tzw. technologii materialnej, co jest racjonalne w sytuacji konieczności zmniejszania luki technologicznej²³.

Przedsiębiorstwa finansują działalność innowacyjną (tab. 3) głównie środkami własnymi. Przeciętnie w Polsce im większe przedsiębiorstwo, tym większy jest udział funduszy własnych. W przedsiębiorstwach przemysłowych środki własne stanowią ok. 70% nakładów innowacyjnych, zaś w usługowych ok. 84%.

---

²³ *Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2006–2009*, Informacje i Opracowania Statystyczne, GUS, Warszawa 2010, s. 483–487, 490–491.

Jednak wzrost tego wskaźnika jest wyraźnie związany ze spadkiem wartości nakładów ze źródeł pozostałych, co wskazuje prawdopodobnie na zmianę sposobu kwalifikowania środków. Na uwagę zasługuje fakt uwzględnienia środków pochodzących z funduszy kapitału podwyższonego ryzyka (*venture capital*) w przedsiębiorstwach przemysłowych. Drugim najważniejszym źródłem finansowania innowacji są kredyty bankowe, które stanowią 26% budżetu na innowacje w przypadku przedsiębiorstw przemysłowych i ponad 14% dla usługowych. Sporadycznie przedsiębiorstwa finansują innowacje z innych źródeł. Środki zagraniczne stanowiły ok. 3% nakładów przedsiębiorstw przemysłowych i tylko 1% usługowych. Środki z budżetu państwa finansowały po ok. 11% innowacji przedsiębiorstw przemysłowych i 0,7% dla usługowych. W najbliższych latach znaczenie środków publicznych w budżetach innowacyjnych przedsiębiorstw powinno wzrosnąć ze względu na fakt, że zwiększa się liczba funduszy strukturalnych na

Tabela 3. Nakłady na działalność innowacyjną w przedsiębiorstwach przemysłowych i usługowych według źródeł finansowania oraz klas wielkości przedsiębiorstw w 2009 r. (ceny bieżące)

Wyszczególnienie	Ogółem	Środki				
		własne	otrzymane z budżetu państwa	pozyskane z zagranicy ^a	pochodzące z funduszy kapitału ryzyka	kredyty bankowe
w milionach zł						
przedsiębiorstwa przemysłowe						
O g ó ł e m	22652,1	15503,2	251,1	723,5	1,0	5820,7
sektor publiczny	6648,7	2569,5	58,2	288,8	0,0	3665,4
sektor prywatny	16003,4	12933,7	192,9	434,7	1,0	2155,3
Przedsiębiorstwa liczące:						
10 – 49	1246,6	573,9	78,3	154,8	0,8	387,6
50 – 249	3914,9	2307,7	79,7	267,0	0,2	1105,2
powyżej 249 pracujących	17490,5	12621,6	93,1	301,7	0,0	4327,9
przedsiębiorstwa usługowe						
O g ó ł e m	8260,1	6959,1	59,9	83,5	-	1138,6
sektor publiczny	867,0	639,8	14,6	13,2	-	199,3
sektor prywatny	7393,0	6319,3	45,3	70,3	-	939,4
Przedsiębiorstwa liczące:						
10 – 49	635,8	429,0	6,0	58,6	-	136,4
50 – 249	872,4	709,2	1,8	18,3	-	140,3
powyżej 249 pracujących	6751,8	5820,8	52,1	6,5	-	861,9

^a W formie bezzwrotnej

Źródło: *Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2006–2009*, Informacje i Opracowania Statystyczne, GUS, Warszawa 2010, s. 493–494.

rozwój przedsiębiorstw powiązanych z procesem innowacyjnym. Wsparcie działalności innowacyjnej ze środków publicznych w 2009 roku stanowiło ok. 2% ogółu środków przedsiębiorstw przemysłowych liczących 50–249 pracujących i odpowiednio 0,5% dla przedsiębiorstw powyżej 249 pracujących. Natomiast wsparcie działalności innowacyjnej ze środków publicznych w 2009 roku stanowiło 0,2% ogółu środków przedsiębiorstw usługowych liczących 50–249 pracujących i odpowiednio 0,7% dla przedsiębiorstw powyżej 249 pracujących. Mimo preferencji dla sektora MSP bardziej skuteczne w uzyskiwaniu publicznego wsparcia są duże przedsiębiorstwa i dotyczy to głównie przemysłu. Prawdopodobnie częściowo jest to pochodną silniejszej działalności innowacyjnej większych przedsiębiorstw, które tym samym częściej starają się o wsparcie na tę działalność.

Podsumowując, należy stwierdzić, że działalność innowacyjna przedsiębiorstw jest szczególnie wrażliwa na niekorzystne zmiany koniunktury gospodarczej, ponieważ mając trudności finansowe przedsiębiorstwa w pierwszej kolejności ograniczają nakłady na innowacje. Należy także zaznaczyć, że w czasie dekoniunktury banki, rynek i inwestorzy są sceptycznie nastawieni do ryzyka jakie towarzyszy działaniom proinnowacyjnym. Ogranicza to dostęp przedsiębiorstwa do zewnętrznych źródeł finansowania działalności innowacyjnej. Sprawa to, że innowacje krótkoterminowe są bardziej popularne, czyli np. innowacje nietechnologiczne i procesowe. Niepewna i stale zmieniająca się sytuacja gospodarcza nie zachęca też przedsiębiorstw do rozpoczęcia prowadzenia działalności B+R, wpływając tym samym niekorzystnie na proces modernizacji gospodarki i miejsce Polski w świecie²⁴.

Zakończenie

Zmiana systemu gospodarczego w Polsce postawiła przedsiębiorstwa w obliczu szeregu nieoczekiwanych szans, które przyczyniły się do rozwoju innowacyjności, a coraz częściej jest uważana za główny warunek rozwoju społeczno-gospodarczego i kluczowy czynnik osiągnięcia konkurencyjności w skali całej gospodarki. Mimo obserwowanych w Polsce procesów rozwojowych w dalszym ciągu istnieją bariery, które utrudniają podejmowanie działalności innowacyjnej, zwiększając koszty i ryzyko. Tym samym bariery te uniemożliwiają przedsiębiorstwom pełne wykorzystanie potencjału rozwojowego. Co więcej, problemy te mogą stanowić zagrożenie dla utrzymania tendencji rozwojowych w długim okresie. Czynnikiem utrudniającymi podejmowanie działalności innowacyjnej są

---

²⁴ A. Francik, A. Sokołowski, *Innowacyjność Małopolski mierzona potencjałem badawczo-rozwojowym w organizacjach różnej wielkości*, [w:] *Innowacyjność Sektora MŚP. Małopolska i Podkarpacie*, Kraków–Rzeszów 2005, s. 172; Ł. Urski, *Innowacje przedsiębiorstw jako szansa wyjścia z kryzysu*, [w:] *Przedsiębiorstwo a kryzys globalny*, (red.) R. Sobiecki, J.W. Pietrewicz, SGH, Warszawa 2010, s. 383.

przede wszystkim skomplikowane regulacje prawne i częste zmiany w przepisach, nadmierna reglamentacja życia gospodarczego oraz ograniczony dostęp do kapitału.

Literatura

1. Barańska-Fischer M., *Innowacje jako narzędzie kreowania zmian na rynku*, [w:] *Oblicza współczesnego zarządzania organizacją*, (red.) J. Stankiewicz, UZ, Zielona Góra 2005
2. Baruk J., *Istota innowacji. Podatność społeczeństw na innowacje*, „Marketing i Rynek” 2009, nr 3
3. Bukowski M., Szpor A., Śniegocki A., *Potencjał i bariery polskiej innowacyjności*, Instytut Badań Strukturalnych, Warszawa 2012
4. *Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2006–2009*, Informacje i Opracowania Statystyczne, GUS, Warszawa 2010
5. Dz. U. Nr 238, poz. 2390 z późn. zm.
6. Francik A., Sokołowski A., *Innowacyjność Małopolski mierzona potencjałem badawczo-rozwojowym w organizacjach różnej wielkości*, [w:] *Innowacyjność Sektora MŚP. Małopolska i Podkarpacie*, Kraków–Rzeszów 2005
7. Glinka B., Pasieczny J., *Spółeczny kontekst innowacyjności – wybrane aspekty*, [w:] *Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w warunkach globalnych*, (red.) J. Bogdanienko, M. Kuzela, I. Sobczak, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2007
8. Jasiński A.H., *Narodowy System Innowacji w Polsce wobec wyzwań integracyjnych*, [w:] *Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w warunkach globalnych*, (red.) J. Bogdanienko, M. Kuzela, I. Sobczak, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2007
9. *Policy Mix For Innovation In Poland – Key Issues And Recommendations*, DSTI/STP/TPI (2006) 13/FINAL, Report OECD, Warsaw 2007
10. *Przedsiębiorczość w Polsce 2007*, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 2007
11. *Przedsiębiorczość w Polsce*, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 2008, 2011
12. Pysiak B., *Innowacje w regionie*, [w:] *Innowacyjność w teorii i praktyce*, (red.) M. Strużycki, SGH – Oficyna Wydawnicza, Warszawa 2006
13. Prystrom J., *Innowacje i ośrodki wspierania działalności innowacyjnej w Polsce*, [w:] *Innowacje w rozwoju gospodarki i przedsiębiorstw: siły motoryczne i bariery*, (red.) E. Okoń-Horodyńska, A. Zacharowska-Mazurkiewicz, Instytut Wiedzy i Innowacji, Warszawa 2007
14. Urski Ł., *Innowacje przedsiębiorstw jako szansa wyjścia z kryzysu*, [w:] *Przedsiębiorstwo a kryzys globalny*, (red.) R. Sobiecki, J.W. Pietrewicz, SGH, Warszawa 2010
15. http://www.arp.com.pl/index.php?lang=pl&page=about_, z dnia 04.03.2008 r.
16. <http://www.mg.gov.pl/GOSPODARKA/Innowacyjnosc/Polityka+innowacyjna/Strategia+zwi%4c%99kszenia+innowacyjno%c5%9bci+gospodarki.htm>, z dnia 04.03.2008 r.
17. <http://www.mrr.gov.pl/srk/>, z dnia 04.03.2008 r.

SELECTED INSTRUMENTS AND INSTITUTIONS SUPPORTING INNOVATION ACTIVITIES POLISH ENTERPRISES

Summary

Among innovation growth supporting factors the main role should be assigned to the state, achieving this goal by setting directions of the long-term development policy. Breaking down barriers limiting a demand for products and services, reducing fiscal burdens, facilitating an access to capital sources, building new business structures in commerce, upgrading skills of employees, can be accounted to basic conditions creating opportunities for the innovation development. Thus one should remember that entrepreneurship means a chain of operations directed at a stable and long-term development.

The paper presents conditions and instruments of an innovation development support in Poland.